

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ (СУТНІСТЬ ТА ПОНЯТТЯ) МОДЕЛІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ОРІЄНТОВАНОЇ НА ПОТРЕБИ ГРОМАД (COMMUNITY POLICING, COP)

CONCEPTUAL FOUNDATIONS (ESSENCE AND CONCEPTS) OF THE MODEL OF LAW ENFORCEMENT ACTIVITIES FOCUSED ON THE NEEDS OF COMMUNITIES (COMMUNITY POLICING, COP)

Федчак І.А., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
Львівський державний університет внутрішніх справ

Статтю присвячено дослідженню концептуальних основ реалізації сучасної проактивної моделі правоохоронної діяльності орієнтованої на потреби громад (Community policing, CoP). Фундаментальною особливістю досліджуваної моделі правоохоронної діяльності є те, що основні зусилля поліції скеровуються не лише на протидію злочинності та підтримання правопорядку, а й на розбудову стійких та постійних довірливих відносин та побудову шляхів комунікації з представниками територіальних громад, які є носіями інформації про проблеми громади та володіють потенціалом, який можна використовувати для їх запобігання та нейтралізації.

Констатовано, що концептуально модель правоохоронної діяльності орієнтованої на потреби громад (Community policing) є соціально-орієнтованою правоохоронною діяльністю, і організаційною стратегією, за якою поліцейські підрозділи поряд із реагуванням на кримінальні правопорушення та порушення громадської безпеки та їх розгляд застосовують поглиблено залучення громадських груп і громадян (представників громадськості) до спільного формування безпекового простору, через запобігання та вирішення індивідуальних проблем, загроз та ризиків, які властиві конкретним територіальним громадам.

Також встановлено, що організаційно проактивна модель правоохоронної діяльності орієнтована на потреби громад (Community policing) складається з таких елементів: залучення громадян до виявлення та вирішення проблем громадської безпеки; децентралізація прийняття рішень для вироблення відповідей на локально визначені проблеми та застосування контрзаходів для вирішення проблем.

Розбудова та підтримання дієвого та сталого двохстороннього співробітництва між правоохоронними органами та представниками громадськості є запорукою упереджувального впливу на виникнення та поширення злочинності та супутніх проблем.

Ключові слова: модель, громада, правоохоронна діяльність, проактивність, взаємодія, громадяни, вирішення проблем, співробітництво.

The article is devoted to the study of the conceptual foundations of the implementation of a modern proactive model of law enforcement activity oriented to the needs of communities (Community policing, CoP). A fundamental feature of the investigated model of law enforcement activity is that the main efforts of the police are directed not only to combating crime and maintaining law and order, but also to building stable and permanent trusting relationships and building communication channels with representatives of territorial communities who are carriers of information about community problems and have potential that can be used to prevent and neutralize them.

It was established that conceptually, the model of community policing is a socially oriented law enforcement activity, and an organizational strategy according to which police units, along with responding to criminal offenses and violations of public safety and their consideration, apply in-depth involvement of public groups and citizens (representatives of the public) to the joint formation of a safe space, through the prevention and resolution of individual problems, threats and risks that are characteristic of specific territorial communities.

It has also been established that an organizationally proactive model of law enforcement activities focused on the needs of communities (Community policing) consists of the following elements: involvement of citizens in identifying and solving public security problems; decentralization of decision-making to develop responses to locally identified problems and use countermeasures to solve problems.

The development and maintenance of effective and stable bilateral cooperation between law enforcement agencies and representatives of the public is the key to a preventive effect on the occurrence and spread of crime and related problems.

Key words: model, community, law enforcement activity, proactivity, interaction, citizens, problem solving, cooperation.

Постановка проблеми. У першій половині ХХ століття більшість підрозділів правоохоронних органів реалізували свої повноваження за так званою «професійною» моделлю організації діяльності. Згідно з цією моделлю, організація роботи будувалась на основі жорстких ієрархічних правил, співробітники правоохоронних органів використовували стандартизовані оперативні протоколи (оперативні плани), і були зосереджені на реагування на серйозні прояви злочинності. Рух до змін у правоохоронній діяльності розпочався зі діяльності правоохоронних органів США. Перегляд ролі поліцейських підрозділів в управлінні громадською безпекою розпочався шляхом запровадження реформ, що мали на меті зменшення рівня злочинності, який різко зріс через соціальні заворушення у другій половині ХХ століття. У США науковці, керівники та співробітники правоохоронних органів почали пошук нових векторів руху правоохоронної системи для стабілізації криміногенної ситуації, і, як зазначають вчені Сара Лойренс (Sarah Lawrence) та Боббі Маккарті (Bobby McCarthy), – на той час найбільш перспективним було визначено вектор руху до поліпшення взаємин та розбудови партнерства між громадянами та поліцією [1]. Врешті, ці зусилля призвели до запровадження нової філо-

софії у діяльності правоохоронних органів, відомої як Community policing (CoP) у США, що характеризувалося більш неформальними зв'язками між поліцією та громадою, менш жорсткою ієрархічною структурою, а також спробами запобігти першопричинам кримінальних правопорушень.

Тоді було визначено, що поліція може значно ефективніше працювати, якщо буде не реактивною, а проактивною: замість того, аби винятково реагувати на виклики, було прийнято рішення витратити більше часу на запобігання правопорушенням і встановлення партнерських відносин із населенням. Було встановлено, що повноцінна комунікація допомагає завчасно виявити погіршення криміногенної ситуації у певному регіоні, припинити велику частку девіантної поведінки на самому початку, а також ефективніше збирати докази та свідчення, якщо правопорушення зрештою було скоєне [2, с. 6].

Поява такої концепції була зумовлена тим, що, незважаючи на постійно зростаючі видатки на утримання поліції, потребу її забезпечення технічними засобами та новітніми інформаційними технологіями, кількість злочинних проявів все ж не зменшувалась. Слід зазначити, що Community policing є складовою частиною повсякденної

роботи поліції у таких країнах, як Бельгія, Болгарія, Кіпр, Чехія, Данія, Німеччина, Естонія, Іспанія, Ірландія, Італія, Латвія, Литва, Нідерланди, Польща, Велика Британія та США. Зважаючи на значне охоплення такою моделлю проактивної діяльності правоохоронної практики видається доречним провести дослідження концептуальних основ (сутності та змісту поняття) моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing, CoP) для потреб правоохоронної практики і України.

Стан наукової розробки проблеми. Концептуальні та практичні аспекти моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing, CoP), досліджували такі учені як К. Пік (K. Peak), та Р. Гленсор (R. Glensor) [3], С. Лоуренс (S. Lawrence) та Б. Маккарті (B. McCarthy) [1], П. Вілсон (P. Wilson) [4], В. Кундрік [2], Лі П. Браун (Lee P. Brown) [5] та інші, проте самостійних комплексних досліджень концептуальних основ моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing, CoP) в Україні проведено не було.

Метою статті є дослідження та висвітлення концептуальних основ (сутності та змісту поняття) моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing, CoP) як сучасної проактивної моделі правоохоронної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Проактивна правоохоронна модель Community policing була розроблена на основі зростаючої дослідницької наукової бази, у якій все частіше визнавалось, що спільнота (громада) є ключем до боротьби зі злочинністю. Важливість участі представників громади у боротьбі зі злочинністю було виявлено проведенням масштабним дослідженням на початку 1980-х років щодо швидкого реагування на екстрені виклики поліції. Хоча загалом дослідження показало, що зменшення часу реагування поліції не призведе до зменшення злочинності, дослідники також прийшли до висновку, що бажання громадян викликати поліцію є ключем до будь-яких потенційних переваг у запобіганні злочинам.

Слід зазначити, що протягом усього XX сторіччя поліція одноособово вважалась основним суб'єктом відповідальності за боротьбу зі злочинністю. Як зазначено у звіті Національної дослідницької ради США про поліцейську діяльність за 2004 рік, «поліцейську діяльність у громаді можна розглядати як реакцію на стандартні моделі роботи поліції... У той час як стандартна модель поліцейської діяльності опирається, у першу чергу на ресурси поліції та її традиційні правоохоронні повноваження, Community policing передбачає покладатися більше на громадський контроль над злочинністю, який використовує не лише ресурси поліції, а й ресурси громадськості» [6, с. 233].

Як зазначає вчений Дж. Скольник (J. Skolnick) Community policing (модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад) – це реалізація концепції, згідно з якою в умовах демократії поліція не повинна бути ізольованою, автономною або відрізаною від громад, від яких їх влада є похідною [7, с. 2]. Синонімом терміну Community policing є взаємодія поліції та громади, що використовується для спрощеного перекладу на різні мови. Обидва терміни використовують як взаємозамінні.

Правоохоронну діяльність, орієнтовану на громаду (Community policing), визначають як філософію роботи поліції та організаційну стратегію, в якій поліцейські підрозділи охоплюють бачення своєї функції, що є більшим, ніж просто реагування на кримінальні правопорушення та їх розгляд. Це бачення, як правило, передбачає залучення поліцейськими органами громадських груп і громадян до спільного формування стану безпеки, запобігання та вирішення місцевих проблем. Незважаючи на те, що ця модель діяльності поліції налічує понад три десятиліття –

все ще існують значні відмінності у тому, як визначається зміст моделі діяльності поліції, орієнтованої на потреби громад (Community policing) [6].

Тим не менш, певний консенсус сформувався навколо трактування концептуальної основи моделі Community policing як організаційної стратегії (моделі), яка охоплює три основні процеси та структури: 1) залучення громадян до виявлення та вирішення проблем громадської безпеки; 2) децентралізація прийняття рішень для вироблення відповідей на локально визначені проблеми; 3) вирішення проблем. Кожен із цих трьох елементів поліцейської діяльності, орієнтованої на громаду (Community policing), може бути реалізований незалежно.

Концептуальною основою функціонування моделі діяльності поліції Community Policing є те, що поліція працює, враховуючи думку громади щодо проблем безпеки та громадського порядку на території обслуговування. Community Policing – це постійна взаємодія поліції з населенням та місцевою владою заради формування спільного безпечного простору. Також Community policing – це філософія, яка реалізовується як самостійна проактивна модель діяльності поліції, згідно з якою визначаються організаційні стратегії, спрямовані на систематичне використання партнерства (взаємодії) та проактивних методик вирішення проблем для усунення безпосередніх умов, що породжують проблеми громадської безпеки (злочинність, правопорушення, страх, породжуваний злочинністю тощо).

Модель діяльності Community policing зосереджена на злочинності та соціальних розладах через надання поліцейських послуг, які включають традиційні заходи забезпечення правопорядку, а також запобігання, вирішення проблем, через залучення та взаємодію з членами громад. Community policing вимагає, щоб поліція та громадяни об'єдналися як партнери в ході ідентифікації та ефективного вирішення цих питань [8].

З практичної сторони правоохоронна діяльність, орієнтована на потреби громад реалізовується через організаційні та структурні функції моделі. Так, по-перше, правоохоронні структури, які застосовують модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад, зазвичай децентралізовані й будують свою діяльність довкола зон або районів охоплення. Співробітникам поліції рекомендовано нарощувати потенціал у зонах своєї відповідальності з метою підтримання відкритого каналу комунікації та, коли це можливо, спільного розв'язання проблем злочинності й порушення громадського порядку.

По-друге, співробітникам поліції рекомендовано розробляти довгострокові та короткострокові стратегії, спрямовані на запобігання серйозним проблемам злочинності й зведення до мінімуму порушень громадського порядку.

По-третє, співробітникам поліції рекомендовано нарощувати потенціал взаємної довіри. Зрештою, правоохоронні структури, які запровадили модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing), зазвичай менш бюрократичні та ієрархічні – завдяки цьому співробітники поліції одержують більшу свободу дій, залишаючись відповідальними за прийняті ними рішення як перед громадою, так і перед своїм керівництвом.

Активізація та залучення членів громади до питань правоохоронної діяльності є надзвичайно важливим у питанні стримування злочинності та створенні безпечного простору на території громади. У деяких громадах на формування та зміцнення взаємодії знадобиться час, щоб подолати бар'єри апатії та недовіри. Довіра – це цінність, яка лежить в основі та пов'язує компоненти взаємодії з громадою та вирішенням проблем. Фундамент довіри дозволить поліції налагодити тісні стосунки із членами громади. Без довіри між поліцією та громадянами, ефективна діяльність поліції неможлива [9, с. 7].

Високий рівень довіри громадян до правоохоронних органів держави, констатує Ганьба О., є показником стабільності суспільства, його демократичності, високого рівня законності і правопорядку, реального верховенства права та поступального, прогресивного розвитку держави [10, с. 337].

На сьогоднішній день для практикуючих співробітників правоохоронних органів не існує вичерпного огляду концептуальних засад та організаційних настанов реалізації моделі Community policing для вирішення проблем злочинності та порушень громадського порядку у громадах. Учений А. Рейсс (A. Reiss) констатує, що завдяки цьому процесу обміну інформацією між громадянами та правоохоронними органами вони здійснять внесок у встановлення організаційних цілей та пріоритетів дій. У випадку запровадження Community policing, традиційна оперативна стратегія поліції, де одна політика надання послуг повинна застосовуватися у всій юрисдикції, більше не застосовується, діяльність та стратегії правоохоронних органів мають визначатися відповідно до місцевих потреб, норм і цінностей. Цей децентралізований підхід дозволяє громадянам бути краще захищеними і дозволяє офіцерам найкраще служити суспільству [11]. Органи та підрозділи поліції та представники громади повинні адаптувати свою «відповідь» до відповідності унікальним потребам кожної адміністративно-територіальної одиниці.

Теоретично цей процес децентралізації змушує співробітників правоохоронних органів взяти на себе зобов'язання у партнерстві з громадянами, що мають справу з вирішенням проблем злочинності, безладів та якості життя громадян [12, с. 5]. Передбачається, що Community policing надає повноваження як поліцейським, так і представникам громади зайняти активну позицію та стати підзвітним та відповідальним за вирішення проблеми, які переслідують суспільство. На відміну від раціонально-правової бюрократичної моделі, ця модель зміщує фокус поліцейської роботи з обробки випадкових викликів на активізацію служби патрульних підрозділів для вирішення громадських проблем співробітниками правоохоронних органів на місцях [3].

Реалізація моделі правоохоронної діяльності Community policing не означає, що первинний обов'язок збереження правопорядку не лежить на правоохоронних органах, зокрема співробітниках поліції. Однак, використання досвіду та ресурсів, які існують у громадах, дозволить вивільнити поліцію від деяких тягарів. Чинovníки місцевого самоврядування, соціальні установи, школи, релігійні групи, бізнес – усі ті, хто працює, живе та приймає участь у її розвитку – розділятимуть відповідальність за пошук дієвих вирішень проблем, які створюють небезпеку для громади.

Основними постачальниками поліцейських послуг є патрульні поліцейські, вони ж і мають найбільш широкий контакт з членами громади. У рамках реалізації моделі Community policing, вони забезпечують основну частину щоденних поліцейських потреб громади. У реалізації своїх повноважень патрульним допомагають безпосередні керівники, інші підрозділи поліції та відповідні державні та соціальні органи. Керівники вищого рівня та керівний особовий склад буде нести відповідальність за те, щоб вся організація підтримувала зусилля патрульних поліцейських для підтримання сталого стану правопорядку.

Ефективна реалізація моделі Community policing залежить від оптимізації позитивного контакту між патрульними, поліцейськими офіцерами громади і членами громади. Патрулювання це лише один спосіб надання поліцейських послуг. Роботу таких патрулів можуть доповнювати піші, велосипедні та мотопатрулі а також існує потреба створення «міні-станцій» (за зразком опорних пунктів), щоб наблизити поліцію до громади. Звичайні зустрічі та прийоми громадян дозволять поліції

та членам громади висловити проблеми та знайти шляхи їх вирішення.

Співробітники поліції, які тривалий час працюють у громаді стають відомими для членів територіальної громади. Таке посилення видимої присутності поліції є початковим кроком у встановленні довіри та слугує для зменшення страху перед злочинністю у членів громади, що, у свою чергу, сприяє створенню атмосфери безпеки у адміністративній одиниці. Якщо очікується, що члени громади мають брати активну участь у роботі поліції може сформуватись певний стан страху, який слід понижувати. Люди не будуть взаємодіяти, якщо відчують, що їх дії поставлять під загрозу їх безпеку.

Хоча надання поліцейських послуг організовано за адміністративно-територіальним поділом, проте громада може охоплювати дуже різноманітні культури, цінності та проблеми, особливо в міських умовах. Громада складається не тільки з місцевого самоврядування та мешканців району. Церкви, школи, лікарні, соціальні спільноти, приватні, бізнесові та державні установи тощо, також є критично важливими осередками громади. Ці структури представляють інтерес у зусиллях щодо вирішення проблем злочинності та безладу у громаді.

У різних громадах занепокоєння викликають різні аспекти їх життя. Пріоритети діяльності будуть відрізнятися як всередині так і між цими громадами. Деякі громади, що представляють інтерес, мають тривалу та сталу історію, і були сформовані навколо етнічної, професійної лінії або спільної історії, релігійної активності тощо. Інші формуються та реформуються у міру виявлення та вирішення нових проблем. Групи інтересів у громадах можуть протистояти одній іншій – іноді бути у жорсткій опозиції. Можуть існувати суперечності у великих міських центрах, особливо в часи зміни демографії та міграції населення. Ці численні, а іноді й суперечливі інтереси вимагають від патрульних та поліцейських офіцерів громад які функціонують як охоронці правопорядку, бути «вмілими» посередниками. Іноді можуть виникнути суперечки щодо вимог до поліції з боку однієї громади з інтересами іншої громади. Щоб процес урегулювання був ефективним, члени громади повинні передати свої думки та пропозиції співробітникам поліції. Таким чином, вся громада бере участь у роботі посередницького процесу та допомагає зберегти правопорядок. Поліція повинна заохочувати дух співпраці, що врівноважує колективні інтереси всіх громадян та особисті права окремих осіб.

Взаємодія поліції з громадою дедалі частіше визнається найбільш відповідною філософською основою демократичної поліцейської діяльності. Вона також визнається як підхід до поліцейської діяльності, який дозволяє вирішувати багато проблем безпеки, з якими громадяни стикаються у своєму повсякденному житті. Проте важливо пам'ятати, що взаємодія поліції з громадою – це не одноразовий захід, а довгостроковий стратегічний підхід, і як такий він має реалізовуватись на постійній та систематичній основі. Цей підхід базується на повазі до прав людини, підзвітності та необхідності ефективних поліцейських дій у партнерстві з громадами-бенефіціарами. Таким чином, національна стратегія взаємодії поліції з громадою ґрунтується на принципах партнерства та співпраці з громадою, співробітництві, використанні сучасних методів виявлення та вирішення проблем через поліцейську діяльність, орієнтовану на вирішення проблем, посилення відповідальності, запобігання, прозорості, розширення та зміцнення послуг і проєктів. Учений П. Вілсон зазначає, що у разі правильного застосування, модель Community Policing має значний потенціал як засіб покращення доступу до правосуддя, операційної ефективності та підвищення загальної якості життя місцевої громади [4, с. 5].

Застосування проактивної правоохоронної моделі діяльності Community Policing змушує здійснити перероз-

поділ стратегічних і тактичних завдань взаємодії з населенням, зміну критеріїв оцінки ефективності поліції, ролі її керівних органів і спільного з громадою планування охорони правопорядку. А. Білас стверджує, що досягнення балансу превентивних і силових дій є однією з головних актуальних проблем поліцейської стратегії в об'єднаній Європі [13, с. 101].

З початком реформування Національної поліції України у 2015 році, модель Community policing стала одним із наріжних принципів діяльності правоохоронних органів. Важливо зазначити, що досі чіткого визначення підходу немає не тільки в Україні, а й у світі, тому багато дослідників трактують його по-різному. Імплементація моделі правоохоронної діяльності Community policing знайшла своє відображення у статті 11 Закону України «Про Національну поліцію», яка зазначає про те, що «Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб». Частина 2 цієї статті констатує,

що планування службової діяльності органів здійснюється на основі специфіки регіону, а рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції [14].

Таким чином, як висновок, слід зазначити, що взаємодія поліції та громади на засадах партнерства – це не лише комплекс заходів, а окрема філософія у діяльності поліції щодо надання громадянам правоохоронних послуг. Узагальнюючи результати наукових досліджень учених у сфері поліцейської діяльності, яка будується на основі побудови довірливих відносин з населенням можна визначити поняття проактивної моделі “Community Policing” як «філософію та організаційну стратегію, що ґрунтується на сталому партнерстві, активному співробітництві між поліцією та громадою для більш ефективного визначення, запобігання та розв'язання проблем злочинності, подолання страху перед злочинністю, фізичними та соціальними розладами і погіршенням умов територіальної одиниці з метою покращення якості життя громадян».

ЛІТЕРАТУРА

1. Sarah Lawrence, Bobby McCarthy. What Works in Community Policing? A Best Practices Context for Measure Y Efforts. 2013.
2. Кундрик В. Взаємодія поліції та населення на засадах партнерства у сільській місцевості. Посібник. Друге видання. 2021. 50 с.
3. Peak, K. J., & Glensor, R. W. Community policing & problem solving: Strategies and practices. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. 2001.
4. Вілсон П. Практичний посібник для поліцейських, що взаємодіють з громадою / Пітер Вілсон, за ред. Є. Зимич, О.Чернишенко, Ю. Загуменна; Консультативна Місія Європейського Союзу. [Харків : EUAM, 2018]. 49 с.
5. Brown, Lee P. Community Policing: A Practical Guide for Police Officials. Perspectives on Policing. Washington, D.C.: National Institute of Justice and John F. Kennedy School of Government, Harvard University. 1989.
6. Proactive Policing. Effects on Crime and Communities. National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. 2018. URL: <https://nap.nationalacademies.org/read/24928/chapter/8>. (дата звернення 05.07.2023).
7. Skolnick Jerome H. On Democratic Policing. Ideas in American policing. Washington DC: Police Foundation. (1999). URL: <https://www.policinginstitute.org/wp-content/uploads/2015/06/Skolnick-1999-On-Democratic-Policing.pdf> (дата звернення 05.07.2023).
8. What Is Community Policing? Office of Community Oriented Policing Services, U.S. Department of Justice. www.cops.usdoj.gov/default.asp?Item=36.
9. Understanding Community Policing. A Framework for Action. Bureau of Justice Assistance. Monograph. August 1994. URL: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/understanding-community-policing-framework-action> (дата звернення 05.07.2023).
10. Ганьба О.Б. Довіра та недовіра до правоохоронних органів як взаємовиключні категорії: філософсько-теоретичний ракурс. *Юридичний науковий електронний журнал*. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2022/84.pdf (дата звернення 05.07.2023).
11. Albert J. Reiss, Jr. Police organizations in the twentieth century. Crime and Justice Vol. 15, Modern Policing. 1992. pp. 51-97. URL: <https://openlab.bmcc.cuny.edu/crj-201-policing-professor-ostrowe/wp-content/uploads/sites/326/2020/03/Police-Organization-Article-1.pdf> (дата звернення 05.07.2023).
12. Wasserman R., Moore, M. Values in policing. Perspectives in Policing. № 8. November 1988. U.S. Department of Justice Washington, DC: National Institute of Justice. 1988. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/114216.pdf> (дата звернення 05.07.2023).
13. Білас А.І. Правоохоронна діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. спец: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Київ 2016. 227 с.
14. Закон України «Про Національну поліцію» *Відомості Верховної Ради* (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 05.07.2023).